

ISSN 2181-1709 (P)
ISSN 2181-1717 (E)

2024/№ 1

**ТА'ЛИМ ВА
INNOVATION
TADQIQOTLAR**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR
ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH

№1/2024
YANVAR

Muassis:
Buxoro davlat universiteti
Fan va ta'lim MChJ

Bosh muharrir: Ma'murov
Bahodir Baxshullayevich

Jamoatchilik kengashi raisi:
Xamidov Obidjon Xafizovich,
Buxoro davlat universiteti
rektori

Mas'ul kotib: Akramova
Gulbahor Renatovna

Texnik muxarrir: Davronov
Ismoil Ergashevich

Tahririyat manzili:
Buxoro shahar,
Q.Murtazoyev ko'chasi, 16-uy

E-mail:
eirjurnal2020@gmail.com

Jurnalning elektron sayti:
www.interscience.uz

Jurnal OAK Rayosatining
2021 yil 30 sentyabrda
306/6-son Qarori bilan
PEDAGOGIKA,
PSIXOLOGIYA,
FILOLOGIYA, TARIX
FANLARI bo'yicha falsafa
doktori (PhD) va fan doktori
(DSc) ilmiy darajasiga
talabgorlarning dissertatsiya
ishlari yuzasidan asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar
ruyxatiga kiritilgan

Bosishga ruxsat etildi:
10.02.2024 y.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8.
b/t.12,5.
Buyurtma raqami 1.23
«FAN VA TA'LIM»
nashriyotida chop etildi.
Buxoro shahar

Jurnal 28.07.2021 yilda 9305
raqami bilan O'zbekiston
Ommaviy axborot vositalari
davlat ro'yxatidan o'tgan

Jurnal 2020 yilda tashkil topdi
va 2 oyda 1 marta chop etildi.
2021 yil noyabr oyidan
boshlab har oyda 1 marta
o'zbek, rus va ingliz tillarida
chop etiladi

«Ta'lim va innovatsion
tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-
metodik jurnalidan ko'chirib
bosish tahririyatning roziligi
bilan amalga oshiriladi

Maqolada keltirilgan
faktlarning
to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir

07.00.00 – TARIX FANLARI	
Hamaev N. Qahramon Rajabovning “Turkiston qo‘rboshilari” kitobiga taqriz	3
Dusaliev M. T. Qo‘qon xonligining Ashtarxoniy hukmdolari bilan bo‘lgan o‘zaro siyosiy jarayonlari tarixi	5
Karimov K. S. XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Turkistonda mavjud bo‘lgan qozixona hujjatlari tasnifi (alfehrest risolasi mosolida)	10
Maxamadiev G‘.I. Shomiko‘tarmatepa yodgorligida olib borilgan arxeologik tadqiqotlar	17
Qudratov Sh. Yo. Buxoro amirligining Afg‘oniston va Eron bilan tashqi savdo aloqalari	21
Rajabov Q. Sharq ayolining yangi qiyofasi (Yodgor Nasriddinova faoliyatiga chizgilar)	25
Saparbayev B.X. Muhammad Rahimxon I (1806-1825) hukmronligi davrida Xiva xonligining mustahkamlanishi, ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan yuksalishi	32
Turdiyev B. S. Turkiston o‘lkasida ijtimoiy taraqqiyotga intilish va jadidchilik g‘oyalarining vujudga kelishi.	38
Ubaydullaeva Sh. A. O‘zbekiston sog‘liqni saqlash sohasi islohotlarida xotin-qizlarning o‘rni	45
Yarkulov A.A. Qanqa arxeologiya yodgorligini muzeylashtirishda uning ahamiyatini baholash	50
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
Alaudinova D. R. Articulation features of the English language	54
Авриддинов Ч. М. «Зуфонго‘ё ва Чаһонпо‘ё» чун сарчашмаи луг‘авӣ	57
Аскарова Ш. И. К вопросу морфологической интерференции	60
Baydjanova I. A. Ingliz tilidagi hazil-mutoyiba mexanizmlarining lingvistik shakllanishi	63
Esanova D. Muammo janriga oid qarashlar shakllanishi	67
Эргашева Г. А. Синтаксемный анализ предложных сочетаний в позиции предикатива	69
Hasanova D. O‘zbek hikoyachiligi va uning taraqqiyot yo‘li	75
Калниязов Е. Ш. Паремнологическая картина гостеприимства как объект исследований в современном языкознании.	77
Mahmudova N. R. Gradatsiyaning konseptual sferasi va uning boshqa konseptual sferalar bilan o‘zaro aloqasi	84
Mamatova S. Q. Alisher Navoiy ijodida payg‘ambarlar siymolari	89
Maripova X. M. Harbiylar nutqida jargonning ifodalanishi	93
Mashrabova B. N. Stylistic analysis of the short film “the english teacher	97

Ramazonova S. S., Qoryog'diev Z. O. Xalq pedagogikasida mahallaning tarbiyaviy va didaktik inkoniyatlaridan samarali foydalanishning ahamiyati	101
Рахматуллаева У. Х. Гендерный анализ мимики в узбекском и разных культурах	106
Saidova F. A. Sinonim leksemalarni tarjima lug'atlarda berilishi	110
Xamidova S. B. Ingliz va o'zbek tillarida frazeologik paradokslarning lingvokulturologiyasi	114
Sherbekova G. Ya. Buxoro nikoh to'yi qo'shiqlarida sovchi obrazining badiiy talqin asoslari va xususiyatlari	120
Шарофидинзод М. Ш. Некоторые аспекты изучения научного творчества Мауланы Наджмуддина Гавхари Кавкаби Бухарай	124
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
Safarova R. Pedagogik komparativistikaning asosiy tushunchalari hamda mazmun mohiyati	129
Aripova M. Chet tilini o'qitishda noan'anaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	133
Axmadov O. Sh. Buxoroda ta'lim va tarbiyani zamonaviylashtirish uchun kurash. (XIX asr oxiri XX asr 30 yillarida)	136
Алимова Ф. А. Таймлайны как современное средство визуализации информации	140
Boltayeva N. F. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini tayyorlashda milliy urf-odat va ana'analarning o'rni	145
Eshquvvatov U.A. Talabalarning muhandislik kasbiga o'qitishda mutaxassislik, ixtisoslik va tanlov fanlarning o'zaro integratsiyasi	148
Fayziyev V. Sh. Fizika fanida murakkab tuzilishga ega bo'lgan zanjir elementlarini echishning amaliy isboti	154
Hamitova S. B. Zamonaviy yoshlar dunyoqarashi va ma'naviyatini shakllantirishda teatrning o'rni.	158
Himoyeva S. J. Ona tili va o'qish savodxonligi ta'limida 4k model orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish	161
Ibragimov A. K., Xasanov J. M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida chidamlilik sifatini rivojlantirishning o'ziga xos uslublari	165
Канашевич Т. Н. Система непрерывного инженерно-технического образования в Республике Беларусь	168
Mamurov B. B. Badmintonning sport turi sifatida paydo bo'lishi tarixi va o'ziga xos xususiyatlari	178
Muratova N. H. Noto'liq oilalardagi bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlash metodologiyasining samaradorligi	182
Muxamedov T. Dj. Musiqa cholgu ijrochiligida mustaqil ish bajarishni to'g'ri tashkil qilishning ba'zi usullari	187
Najmiddinova A. Sh. Chet tilini samarali o'rganish usullari va ingliz tilini o'qitishda ona tili tizimi	192
Norqulova D. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini portret rangtasviri orqali rivojlantirish jarayonini modellashtirish	197
Nurtayev U. N. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy kompetensiyasini shakllantirish texnologiyalari.	201
Qorayeva L. Z. O'quv faoliyati jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik rivojlanishi	206
Rafieva B. R. Didactic potential of digital educational technologies as a tool of individualization of education	211
Rajabov T. I. Xalq musiqa merosida bolalar folklor qo'shiqlarining tutgan o'rni.	215
Saidov I. I. O'z-o'zini jismoniy tarbiyalash orqali o'quvchilar salomatligini mustahkamlab, ularni har tomonlama jismoniy rivojlantirish	220
Saipnazarov Sh. A., Fayziev J. A. Qimmatli qog'ozlardan qutiladigan daromadlar va ularning riskini minimallashtirish yo'llari	223
Sanoyev G. A. Ajdodlar merosini o'rganish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	229
Sattarkulov K. R., Aliyev N. B. Akademik litseylarda kvant fizikasi bo'limini statistik metod asosida o'qitish	235
Sayfiddinova J. Z. Boshlang'ich sinf "O'qish savodxonligi" darslarida mantiqiy fikrlashning ahamiyati	242
Teshayev J. N., Ibodov S. T. O'quvchilarini xalq og'zaki ijodi vositasida musiqaga qiziqishini takomillashtirish tizimini loyihalash	247
Turapova R. B. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining dialogik nutqini shakllantirish darajasini o'rganishning pedagogik xususiyatlari.	251
Уразимбетова М. С., Сатбаева А. Методика и технология совершенствования техники плавания юных пловцов	255
Уришов Ш. М. Сущность и функции проблемного обучения	260
Xalmatova N. B. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsdan tashqari vaqtda jismoniy faolligi tartibini optimallashtirish usullari	263

Xayrov R. Z. Tasviriy san'atni o'qitishda kasbiy-metodik tayyorgarlikning mohiyati va mazmuni tahlili	269
Xayrullayev A. I. Virtual laboratoriyalardan foydalanib talabalarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	278
Xolmatova S. V. Ta'limning raqamli transformatsiyasi kontekstida akademik mustaqillikning evolyutsiyasi	283
Zaripova G. K. Umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilarining yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish – ular tarbiyasi samaradorligini oshirishning muhim faktoridir	288
19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI	
Абдумаджидова Д. Психологическое здоровье и психологическая подготовка спортсменов в современном спорте	297
Elmurodov U. Yu. Rahbar shaxsining psixologik kompetentligini rivojlantirish masalalari	302
Казимова Л. Развитие эмоции у дошкольников – как предмет психологического исследования	306
Konurova L. R. Music therapy in working with preschool children	311
Mavlyanova S. S. Shaxsda mustaqillik xususiyatini shakllanishida oilaviy munosabatlarning ta'siri	316
Murtazayeva Sh. M. Oila mustahkamligini ta'minlashda ota-ona va farzand munosabatlarining psixologik xususiyatlari	320
Odilova Yo. I. Ota-onalarning bolaga munosabati, ijtimoiy fobiya shakllanishining omili sifatida	324
Otanazarova M. U. Shaxsning shakllanishida oila, pedogog va psixolog hamkorliginig psixologik xususiyatlari	330
Rashidova G. G'. Muloqot psixologiyasida muloqotning jins bilan bog'liq xususiyatlari	334
Ravshanov O. Ertak terapiyasi maktabgacha yoshidagi bolalarning psixologik xavfsizligini shakllantirish usuli sifatida	339
Raxmonova D. F. Kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	344
Rustamov Sh. Sh. Talabalarda psixologik kompetentlikni shakllantirishning ijtimoiy - psixologik mexanizmlari	348
Рзаев Р.М., Кошанов Д.Е., Қоңырбаев Д.М., Палуаниязова Н. Қорақалпоғистоннинг турли ҳудудларида истиқомат қилувчи ҳарбий чақирик ёшидаги ўспиринларнинг ташқи нафас олиш ҳолатига тавсиф	355
Ro'ziqulov F. R. Noto'liq oilalarda tarbiyalangan o'smirlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o'rganish	359
Tirkasheva M. A. Nikoh barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar	364
Yuldasheva S. U. Koxlear implantatsiyasi: muammo, echim, istiqbollari	371
Narzulloyeva S. S. Hamshiralarda kasbiy kompetentlikni rivojlantirish ijtimoiy-psixologik muammo sifatida	379

TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR

JAMOATCHILIK KENGASHI A'ZOLARI

Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi akademigi
Shamsutdinov Rustambek Temirovich, Andijon davlat universiteti professori, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat hodimi, tarix fanlari doktori

Majidov Inom Urushevich, texnika fanlari doktori, professor. O'zbekiston milliy universiteti.

Olimov Qahramon Tanzilovich, pedagogika fanlari doktori, professor. A.I.Gersen nomidagi Rossiya davlat pedagogika universiteti Toshkent filiali

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Musurmonova Oyniso, pedagogika fanlari doktori, professor

Safarova Rohat G'aybulloyevna, pedagogika fanlari doktori, professor, T.N.Qori-Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti.

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor. O'zbekiston jaxon tillari universiteti

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

XORIJ OLIMLARI

Artamonova Yekaterina Iosifovna, pedagogika fanlari doktori, professor, Moskva davlat pedagogika universiteti, Xalqaro pedagogika fanlari akademiyasining prezidenti

Yemelyanova Irina Yevgeneyevna, pedagogika fanlari doktori, professor. Janubiy-ural davlat ijtimoiy -pedagogika universiteti. Rossiya

Kuzmenko Galina Anatolevna, pedagogika fanlari doktori, professor. Moskva davlat pedagogika universiteti, Jismoniy tarbiya, sport va salomatlik instituti

Safaraliyev Bozor Safaraliyevich, pedagogika fanlari doktori, professor. Chelyabinsk davlat akademiyasi

Kulishov Vladimir Vasilevich, pedagogika fanlari doktori, professor. Davlat iqtisodiyot va texnologiya universiteti prorektori, Krivoy Rog, Ukraina

Lazarenko Irina Rudolfovna, pedagogika fanlari doktori, professor. Altay davlat pedagogika universiteti rektori, Rossiya

Filippova Oksana Gennadevna, pedagogika fanlari doktori, professor. Janubiy-ural davlat ijtimoiy -pedagogika universiteti. Rossiya

Xristo Kyuchukov, pedagogika fanlari doktori. Umumiy tilshunoslik va psixolingvistika professori. Berlin Erkin universiteti, Turkologiya instituti. Xalqaro psixolingvistika va Sotsiolingvistika jurnali asoschisi va muharriri, Germaniya

Kumskov Mixail Ivanovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor. M.V. Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti

Maksimenko Sergey Dmitriyevich, akademik, psixologiya fanlari doktori, professor. Ukraina Milliy pedagogika fanlari akademiyasining akademigi

Padalka Oleg Semenovich, pedagogika fanlari doktori, professor, M.P. Dragomanova nomidagi pedagogika milliy universiteti, Ukraina

Hazretali Tursun, tarix fanlari doktori, professor, Xoja Ahmad Yassaviy nomidagi xalqaro qozoq-turk universiteti professori

Mamedova Irada, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent, Ozarbayjon Milliy akademiyasi Tarix instituti bo'lim boshlig'i

Timur Xo'jao'g'li, tilshunos va adabiyotshunos olim. Michigan universiteti professori (AQSh)

Nurettin Hatunoğlu Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (Turkiya)

Mullodjanov Sayfullo Kuchakovich, tarix fanlari doktori, professor. Tojikiston milliy universiteti

Gushko Sergey Vladimirovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Davlat iqtisodiyot va texnologiya universiteti prorektori, Krivoy Rog, Ukraina

O'ZBEKISTON OLIMLARI

TARIX FANLARI

Inoyatov Sulaymon Inoyatovich, tarix fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti

Ziyo Azamat Xamid o'g'li, tarix fanlari doktori, akademik, O'zbekiston Fanlar akademiyasi Tarix instituti direktori

Rajabov Qahramon Kenjayevich, tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Fanlar akademiyasi Tarix instituti yetakchi ilmiy xodimi

Rashidov Oybek Rasulovich, tarix fanlari doktori (DSc). Buxoro davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI

Madjidova Ra'no Urishevna, filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Sharipova Laylo Frunzeyevna, filologiya fanlari doktori (DSc). Buxoro davlat universiteti

Nigmatova Lolaxon Xamidovna, filologiya fanlari doktori (DSc). Buxoro davlat universiteti

Yusupova Hilola O'ktamovna, filologiya fanlari nomzodi, dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti

Akramova Surayo Renatovna, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doytori (PhD), dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti

PEDAGOGIKA FANLARI

Tolipov O'tkir Qarshiyevich, pedagogika fanlari doktori, professor. Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti.

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti

Dilova Nargiza Gaybullaevna, pedagogika fanlari bo'yicha DSc, professor. Buxoro davlat universiteti

Tilavova Matlab Muxammadovna, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti

Sohibov Akram Rustamovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent. Qarshi davlat universiteti

Umarov Baxshullo Jo'rayevich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti

Hasanova Gulnoz Qosimovna, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent. Buxoro davlat universiteti

Inoyatov Abdullo Shodiyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent. Buxoro davlat universiteti

Davronov Nurzod Ismoilovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Umarov Baxriddin Mingbayevich, psixologiya fanlari doktori, professor. Toshkent davlat pedagogika universiteti

Bafayev Muxiddin Muxammadovich, psixologiya fanlari buyicha falsafa doktori (PhD). Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

IQTISODIYOT FANLARI

Kurolov Kobuljon Kulmanovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti huzuridagi pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi direktori

Mamanazarov Abdusakim Bozorovich, iqtisodiyot fanlari fan nomzodi, dotsent. Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti Toshkent filiali

FALSAFA FANLARI

Namozov Bobir Bahriyevich, falsafa fanlari doktori (DSc). Buxoro davlat universiteti

BIOLOGIYA FANLARI

Artikova Hafiza To'yumurodovna, biologiya fanlari doktori, dotsent. Buxoro davlat universiteti

ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

ЧЛЕНЫ ОБЩЕСТВЕННОГО СОВЕТА

- Джурраев Рисбой Хайдарович*, доктор педагогических наук, академик АНРУз
Шамсутдинов Рустамбек Темирович, профессор Андижанского государственного университета, заслуженный работник культуры Узбекистана, доктор исторических наук
Мажидов Ином Урушев, доктор технических наук, профессор, Национальный университет Узбекистана им. Мирзо Улугбека
Олимов Кахрамон Танзилевич, доктор педагогических наук, профессор. Ташкентский филиал Российского государственного педагогического университета имени А.И. Герцена
Таджиходжаев Зокирхужа Абдусатторович, доктор технических наук, профессор
Мусурмонова Ойнисо, доктор педагогических наук, профессор
Сафарова Рохат Гайбуллоевна, доктор педагогических наук, профессор, Узбекский научно-исследовательский институт педагогических наук имени Т. Н. Коринязи
Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор, Узбекский государственный университет мировых языков

РЕДАКЦИОННО-ИЗДАТЕЛЬСКИЙ СОВЕТ ЗАРУБЕЖНЫЕ УЧЕНЫЕ

- Артамонова Екатерина Иосифовна*, доктор педагогических наук, профессор, Московского государственного педагогического университета. Президент Международной академии педагогических наук
Емельянова Ирина Евгеньевна, доктор педагогических наук, профессор, Южно-уральский государственный гуманитарно-педагогический университет. Россия
Кузьменко Галина Анатольевна, доктор педагогических наук, профессор. Московский государственный педагогический университет, Институт физической культуры, спорта и здоровья
Сафаралиев Бозор Сафаралиевич, доктор педагогических наук, профессор кафедры социально-культурной деятельности Челябинской государственной академии
Кулишов Владимир Васильевич, доктор педагогических наук, профессор. Государственный университет экономики и технологий, Кривой Рог, Украина
Лазаренко Ирина Рудольфовна, доктор педагогических наук, профессор. Ректор Алтайского государственного педагогического университета, Россия
Филиппова Оксана Геннадьевна, доктор педагогических наук, профессор. Южно-уральский государственный гуманитарно-педагогический университет. Россия
Христо Кючуков, доктор педагогических наук. Профессор общего языкознания и психолингвистики. Свободный университет Берлина, Институт тюркологии. Редактор Международного журнала психолингвистики и социолингвистики, Германия
Кумсков Михаил Иванович, доктор физико-математических наук, профессор Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова
Максименко Сергей Дмитриевич, академик, доктор психологических наук, профессор. Академик Национальной академии педагогических наук Украины
Падалка Олег Семенович, доктор педагогических наук, профессор, Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова, Украина
Хазретали Турсун, доктор исторических наук, профессор Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмада Яссави
Мамедова Ирада, PhD по историческим наукам, доцент, заведующий институтом истории Национальной Академии Азербайджана
Тимур Хужаугли, лингвист и литературовед. Профессор Мичиганского университета (США)
Nurettin Natiñođlu, Assoc. доктор, университет Зонгулдак Бюлент Эджевит, факультет искусства и наук, исторический факультет (Турция)
Муллоджанов Сайфулло Кучакович, доктор исторических наук, профессор. Национальный университет Таджикистана
Гушко Сергей Владимирович, доктор экономических наук, профессор, проректор Государственного экономико-технологического университета, Кривой Рог, Украина

УЧЕНЫЕ УЗБЕКИСТАНА

История

- Иноятов Сулаймон Иноятович*, доктор исторических наук, профессор. Бухарский государственный университет
Зиё Азамат Хамид угли, доктор исторических наук, академик, директор Института истории Академии наук Узбекистана
Раджабов Кахрамон Кенжаевич, доктор исторических наук, профессор, ведущий научный сотрудник Института истории Академии наук Узбекистана
Ойбек Расулович Рашидов, доктор исторических наук. Бухарский государственный университет

Филология

- Маджидова Рано Уришевна*, доктор филологических наук, профессор, Узбекский государственный университет мировых языков
Шарипова Лайло Фрунзевна, доктор филологических наук. Бухарский государственный университет
Нигматова Лолахан Хамидовна, доктор филологических наук. Бухарский государственный университет
Юсупова Хилола Уктамовна, кандидат филологических наук, доцент. Бухарский государственный педагогический институт
Акрамова Сурай Ренатовна, доктор философских наук, доцент. Бухарский государственный педагогический институт

Педагогика

- Толипов Уткир Кариевич*, доктор педагогических наук, профессор. Ташкентский государственный педагогический университет имени Низами.
Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор. Бухарский государственный университет
Тилавова Матлаб Мухаммадовна, кандидат педагогических наук, доцент. Бухарский государственный педагогический институт
Дилова Наргиза Гайбуллоевна, DSc по педагогическим наукам, профессор. Бухарский государственный университет
Сохибов Акрам Рустамович, кандидат педагогических наук, доцент. Каршинский государственный университет
Умаров Бахмулло Джурраевич, кандидат педагогических наук, доцент. Бухарский государственный университет
Хасанова Гулноз Касимовна, кандидат педагогических наук, доцент. Бухарский государственный университет
Иноятов Абдулло Шодиевич, доктор философских наук (PhD) по педагогическим наукам, доцент. Бухарский государственный университет
Давронов Нурзод Исмоилович, PhD по педагогическим наукам, доцент. Бухарский государственный педагогический институт

Психология

- Умаров Бахриддин Мингбаевич*, доктор психологических наук, профессор. Ташкентский государственный педагогический университет
Бафав Мухиддин Мухаммадович, PhD по психологическим наукам. Ташкентский государственный педагогический университет имени Низами

Экономика

- Куролов Кобулжон Кулманович*, доктор экономических наук, профессор. Директор сетевого центра переподготовки и повышения квалификации педагогов Ташкентского государственного технического университета имени Ислама Каримова
Маманазаров Абдухаким Бозорович, кандидат экономических наук, доцент. Ташкентский филиал Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова

Философия

- Намозов Бобир Багриевич*, доктор философских наук. Бухарский государственный университет

Биология

- Артикова Хафиза Тоймуродовна*, доктор биологических наук, доцент. Бухарский государственный университет

EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH

MEMBERS OF THE PUBLIC COUNCIL

Djuraev Risboy Haydarovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Academician of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan
Shamsudinov Rustambek Temirovich, Professor of Andijan State University, Honored Worker of Culture of Uzbekistan, Doctor of Historical Sciences

Majidov Inom Urushevich, Doctor of Technical Sciences, Professor. National University of Uzbekistan.

Olimov Kahramon Tanzilovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Tashkent branch of the Russian State Pedagogical University named after AI Gertsen

Tadjikhodjaev Zokirkhoja Abdusattorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor

Musurmonova Oyniso, doctor of pedagogical sciences, professor

Safarova Rohat Gaybulloevna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzbek Scientific Research Institute of Pedagogical Sciences named after TN Qori-Niyazi.

Ibragimov Kholboy Ibragimovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzbekistan University of World Languages

MEMBERS OF EDITORIAL COUNCIL

Artamonova Ekaterina Iosifovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, President of the Moscow State Pedagogical University, International Academy of Pedagogical Sciences

Emelyanova Irina Evgeneevna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, South Ural State Humanitarian Pedagogical University. Russia

Kuzmenko Galina Anatolevna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Moscow State Pedagogical University, Institute of Physical Culture, Sports and Health

Safaraliev Bozor Safaralievich, doctor of pedagogical sciences, professor. Chelyabinsk State Academy

Kulishov Vladimir Vasilevich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Vice-Rector of the State University of Economics and Technology, Krivoy Rog, Ukraine

Lazarenko Irina Rudolfovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. Rector of Altai State Pedagogical University, Russia

Filippova Oksana Gennadevna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor. South Ural State Humanitarian Pedagogical University. Russia

Christo Kyuchukov, Doctor of Pedagogical Sciences. Professor of General Linguistics Psycholinguistics. Free University of Berlin, Institute of Turkology. Founder and editor of the International Journal of Psycholinguistics and Sociolinguistics, Germany

Kumskov Mikhail Ivanovich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor. M.V. Lomonosov Moscow State University

Maksimenko Sergey Dmitriyevich, academician, doctor of psychological sciences, professor. Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Padalka Oleg Semenovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Pedagogical University named after M.P. Dragomanova, Ukraine

Hazretili Tursun, Doctor of Historical Sciences, Professor of the International Kazakh-Turkish University named after Khoja Ahmad Yassavi

Timur Khuzhaugli, linguist and literary critic. Professor at the University of Michigan (USA)

Nurettin Hatunoğlu Assoc. Dr., Zonguldak Bulent Ecevit University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History (Turkey)

Mullojanov Sayfullo Kuchakovich, Doctor of Historical Sciences, Professor. National University of Tajikistan

Gushko Sergey Vladimirovich, Doctor of Economics, Professor, Vice-Rector of the State University of Economics and Technology, Krivoy Rog, Ukraine

SCIENTISTS OF UZBEKISTAN

History

Inoyatov Sulaimon Inoyatovich, Doctor of Historical Sciences, Professor. Bukhara State University

Ziyo Azamat Xamid o'g'li, Doctor of Historical Sciences, Academician, director of the Institute of History of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rajabov Kakhramon Kenjayevich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Leading Researcher of the Institute of History of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rashidov Oybek Rasulovich, Doctor of Historical Sciences. Bukhara State University

Philology

Majidova Rano Urishevna, Doctor of Philology, Professor. Uzbek State University of World Languages

Sharipova Laylo Frunzevna, Professor, Doctor of Philology. Bukhara State University

Nigmatova Lolaxon Xamidovna, Doctor of Philology. Bukhara State University

Yusupova Khilola Oktamovna, candidate of philological sciences, associate professor. Bukhara Engineering and Technology Institute

Akramova Surayo Renatovna, Doctor of Philosophy, Associate Professor. Bukhara State Pedagogical Institute

Pedagogy

Tolipov Utkir Karshiyevich, Doctor of Pedagogy, Professor. Tashkent State Pedagogical University named after Nizami.

Olimov Shirinboy Sharofovich, doctor of pedagogical sciences, professor. Bukhara State University

Tilavova Matlab Muhammadovna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor. Bukhara State Pedagogical Institute

Dilova Nargiza Gaybullayevna, DSc, Professor. Bukhara State University

Sohibov Akram Rustamovich, candidate of pedagogical sciences, associate professor. Karshi State University

Umarov Bakhshullo Djurayevich, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor. Bukhara State Pedagogical Institute

Khasanova Gulnoz Kasimovna, candidate of pedagogical sciences, associate professor. Bukhara State University

Inoyatov Abdullo Shodievich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor. Bukhara State University

Davronov Nurzod Ismoilovich, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor. Bukhara State Pedagogical Institute

Psychology

Umarov Bakhridin Mingbayevich, Doctor of Psychology, Professor. Tashkent State Pedagogical University

Bafaev Muhiddin Mukhamadovich, PhD in Psychological Sciences. Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

Economy

Kurolov Kobuljon Kulmanovich, Doctor of Economics, Professor. Director of the network center for retraining and advanced training of teachers of the Tashkent State Technical University named after Islam Karimov

Mamanazarov Abdukhakim Bozorovich, candidate of economic sciences, associate professor. Tashkent branch of Moscow State University. M.V. Lomonosov

Philosophy

Namozov Bobir Baxriyevich, Doctor of Philosophy. Bukhara State University

Biology

Artikova Khafiza Tuymurodovna, Doctor of Biological Sciences, Associate Professor. Bukhara State University

BUXORO AMIRLIGINING AFG‘ONISTON VA ERON BILAN TASHQI SAVDO ALOQALARI

Qudratov Shuxrat Yodgorovich

Arxeologiya va Buxoro tarixi kafedrasida katta o‘qituvchisi, t.f.f.d. (PhD)

<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.01.1.004>

ВНЕШНЕТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ БУХАРСКОГО ЭМИРАТА С АФГАНИСТАНОМ И ИРАНОМ

Кудратов Шухрат Ядгарович – старший преподаватель кафедры Археологии и истории Бухары, д.ф.и.н. (PhD)

FOREIGN TRADE RELATIONS OF BUKHARA EMIRATE WITH AFGHANISTAN AND IRAN

Kudratov Shukhrat Yadgarovich - Senior Lecturer of the Department of Archaeology and History of Bukhara, PhD.

Annotatsiya.: Ushbu maqolada XIX asr oxiri XX asr boshlarida Buxoro amirligining tashqi savdo aloqalari to‘g‘risida atroflicha ma‘lumot berilgan. Jumladan, amirlikning Eron va Afg‘oniston kabi Sharq davlatlari bilan savdo-iqtisodiy aloqalar olib borganliklari, savdogarlarning faoliyati, karvonsaroylar haqida batafsil to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: savdogar, karvonsaroy, tanga, tadbirkor, karvonboshi, tujjor, bankir, sarraf, karvon, tabobat, xolva, sarmoya, boshpana, misqol.

Аннотация: в данной статье представлены подробные сведения о внешнеторговых связях Бухарского эмирата в конце XIX - начале XX веков. В частности, освещена информация о ведении торгово-экономической связи эмирата с такими странами Востока как Иран и Афганистан, деятельности торговцев, караван-сараях.

Ключевые слова: торговец, караван-сарай, монета, предприниматель, караван-баши (глава каравана), тужжор (купец), банкир, сарраф (меняла), караван, медицина, халва, капитал (денежные средства), убежище, мискаль (золотник).

Abstract: this article presents detailed information on foreign trade relations of the Bukhara Emirate in the late XIX - early XX centuries. In particular, it covers information about trade and economic relations of the Emirate with such Eastern countries as Iran and Afghanistan, activities of traders, caravanserais.

Keywords: merchant, caravanseray, coin, entrepreneur, caravan-bashi (the chief of caravan), tujjor (merchant), banker, sarraf (money changer), caravan, medicine, halwa, capital (money), shelter, miskal (gold piece)

Kirish. Buxoro amirligi XIX asr oxiri XX asr boshlarida Eron va Afg‘oniston kabi Sharq davlatlari bilan savdo, iqtisodiy va madaniy aloqalar olib borgan. 1868 va 1873 yillarda imzolangan Rossiya-Buxoro shartnomalariga ko‘ra, xorijiy davlatlar bilan mustaqil diplomatik aloqalar olib borish uchun cheklovlar o‘rnatilgan bo‘lsa-da, Sharq mamlakatlari bilan savdo aloqalarini davom ettirgan. Jumladan, qo‘shni davlatlar Qo‘qon va Xiva xonligi bilan savdo aloqalari to‘xtovsiz davom etgan. Buxoro, Qo‘qon va Xiva savdogarlari o‘rtasidagi o‘zaro savdo-sotiq ishlari yoz, kuz va qish oylarida bo‘lib o‘tgan. Buning asosiy sababi o‘zaro ayirboshlanadigan mollarning aksariyat qismi uchala mamlakatda ham asosan shu fasllarda sotuvga chiqarish uchun tayyorlangan. XIX asrning 60-70 yillarida Buxoro savdogarlari Qo‘qon va Xivaga asosan chetdan keladigan olib kelingan mahsulotlar bilan birga Qarshi va Shahrisabz tamakisi, egarlar, Buxoro qog‘ozi, holvalar, tabobatda ishlatiladigan dori-darmonlar olib borganlar [1].

Adabiyotlar tahlili.

М.В.Виткевичнинг “Записки о Бухарском ханстве”-Москва, 1983., Сухарева.О.А.

“Бухара XIX - начало XX вв.”. Москва 1966, Вамбери Х. “Очерки Средней Азии дополнения к путешествию в среднюю Азию”. Москва, 1868, Назаров Х. “Равоботи Бухоро ва Афғонистон аз барпо шудаги давлати дуррониҳо то ғалтидаги аморати Бухоро”. Душанбе, 1963, O'zbekiston milliy arxivi, I-1 fond, 34 ro'xat, I-3 fond, 20 ro'xat, Туркестанский сборник, Туркестанские ведомости gazetalarida Buxoro amirligining tashqi savdo aloqalari masalalari batafsil ma'lumotlar berilgan.

Natija va muxokoma.

Afg'oniston ham amirlikning doimiy savdo hamkori edi. Bu savdoning rivojlanishida ikki mamlakatning qulay geografik o'rni, yondosh qo'shnichiligi emas, o'zaro savdo aloqalarida qulay sharoitlar yaratilganligi muhim omil bo'lgan. Buxoro, Qarshi, Samarqand, Hirot, Qobul, Mazori Sharif, Balx, Qudduz, kabi shaharlardagi karvonsaroylar, turli xil mollar saqlaydigan joy, savdogarlar uchun boshpana sifatida xizmat qilgan. Buxoro amirligining yirik savdo-iqtisodiy markazlari - Buxoro, Qarshi, Sherobod, Samarqand va Afg'onistonning Qobul, Hirot, Maymana, Qudduz, Balx va Qandahor kabi shaharlari bilan bog'lovchi qadimiy karvon yo'llari ikki mamlakatning iqtisodiy turmushida muhim o'rin tutgan. Ikki mamlakat uchun ham foydali savdo munosabatlari o'rnatilgan bo'lib, Amudaryodagi kechuvlardan mol o'tkazish evaziga juda oz haq olingan. Kalif kechuvi orqali olib o'tiladigan har bir tuya yuk (tuyalar 16 pud yuk ko'targan) uchun bir tanga, otdagi yuk uchun yarim tanga miqdorda boj olingan.[2] Kalif bekligi ma'muriyatiga kechuvdan o'tkaziladigan mollar uchun bojning to'g'ri olinishini nazorat qilish bo'lgan. Shuning uchun Buxoro amirlari bu beklikka ishonchli, tadbirkor va diplomatik yo'l tuta oladigan kishilarni bek qilib tayinlar edilar. Sadoqatli va halol amaldorlar bu kechuvdan o'tuvchi Afg'oniston, Hindiston va Eron savdogarlarining serqatnovligini ta'minlashda muhim rol o'ynar edilar [3].

Buxoro amirligi shaharlarida xorijiy savdogarlari uchun yaratilgan bir qator imtiyozlar tufayli Buxoro va Qarshi kabi shaharlarda ayrim afg'on savdogarlari uy-joy qurib, turg'un yashab qolganlar. Jumladan, 40 ming tilla sarmoya egasi bo'lgan Badriddin ismli afg'on savdogari “Бадриддин карвонсаройи” [4], Rashid ismli yana bir afg'on savdogari “Rashid karvonsaroyi” barpo etganlar [5], XIX asrning 70-80 yillarida Buxoro shahrida doimiy yashovchi 3 afg'on savdogarining har birida 30 mingdan 80 ming tillagacha, vaqtinchalik yashovchi 40 afg'on savdogarining har birida 5 mingdan 20 ming tilla tangagacha sarmoyalari bo'lgan. Amirlikning Kogon shahrida esa XX asr boshlarida savdo bilan shug'ullanuvchi 800 afg'on istiqomat qilgani haqida ma'lumotlar mavjud [6].

Buxoro amirligi bilan savdo qiluvchi afg'on savdogarlari XIX asrning ikkinchi yarmida Buxoro shahrida 12 ta karvonsaroyini egallaganlar. Ular Peshovar-Qobul-Buxoro karvon yo'lidan foydalanib, Buxoro bozorlarini choy, doka, nil bo'yog'i, banaros kimxobi, chit, dorivor giyohlar kabi xitoy, hind, ingliz mollari: jun, bo'yoqlar, tulki terisi, pista, mesh kabi afg'on mollari bilan ta'minlaganlar. Afg'onistonda, shuningdek, boshqa xorijiy mamlakatlarda ishlab chiqarilgan mollarning Buxoroga keltirilishi va savdosida Qobul, Hirot, Saripul, Shibirg'on, Maymana shahri savdogarlari faol ishtirok etganlar. Buxorodan Qobulga turli xil gazlamalar, xom ipak, echki tiviti, qurol, sandiq, rus mollaridan: kumush,temir, po'lat, qog'oz va qand keltirilgan. Afg'onistonda yashovchi aholining Buxoro shoyi choponlari, adras va alachasi, shoyi ro'mollariga nisbatan talabi katta bo'lgan. Afg'on savdogarlari Buxoro bozorlaridan kumush simlar, feruza, marjon, ulardan tayyorlangan zeb-ziynatlar va chinni buyumlar xarid qilishgan [7].

Buxorolik savdogarlarning Badaxshon aholisidan sotib olib Buxoroga keltirgan Badaxshon feruzasi mahalliy zargarlar mehnati bilan nafis bezak buyumlarga aylantirilgach, Afg'oniston bozorlariga yuborilgan. Afg'onistonga mol olib borgan savdogarlar qaytishda jun gazlama, jun sallalik, shinni (uzumdan tayyorlanadigan qiyom), sariq ildiz (nisholda, obi navot suyuq holvalarini tayyorlashda ishlatilgan), murch va qo'lyozma kitoblar olib qaytganlar [8].

Xonlikning Afg'oniston bilan chegaradosh Sherobod bekligida ko'p miqdorda paxta, ipak, bug'doy, guruch, arpa va jo'xori etishtirilgan. Beklikdagi markaziy bozordan Balxdan qo'ylar keltirib sotuvchi afg'on savdogarlari dehqonlar etishtirgan mahsulotlarning asosiy xaridorlari edilar [9]. 1880 yildan boshlab, buxorolik savdogarlar mahalliy aholining go'shtga bo'lgan ehtiyojini qondirish maqsadida Afg'onistondan katta miqdorda chorva mollari olib kelib,

sotganlar.

Buxorolik savdogarlar o‘zaro oldi-sotdidan tashqari Afg‘onistondan mahsulot olib keluvchi buxorolik savdogarlarga karvonboshilik qilganlar. Jumladan, Sayfulla karvonboshi, Xolberdi karvonboshi va Qurbon karvonboshilar Kobuldan; Raxmonqul karvonboshi, Xolmurod karvonboshi va Abduvohid karvonboshi Maymanadan; Otaboy, Raxmonqul, Abdurasul karvonboshilar Axchadan, Mirzaboy va Karimboy karvonboshilar Andxoydan Buxoro shahri va amirlikning yirik shaharlariga keladigan karvonlarga boshchilik qilganlar [10]. Buxorolik savdogarlarning keng savdo faoliyati Buxoro hukumati uchun ham foydali edi. Masalan, 1882 yil iyun-iyul oylarida buxorolik yirik savdogar Afg‘onistonga chiqargan 1.781.400 rubllik mol uchun Buxoro bojxonasiga 150 ming rubl zakot to‘lagan [11].

Afg‘onistonlik savdogarlar Buxoro bozorlarini xitoy, hind choylari, nil bo‘yog‘i va ingliz dokasi bilan ta‘minlashda asosiy mavqeni egallashgan. Bu savdoda 1880-yillarning oxiri - 1890-yillarning boshlarida 8ta savdo firmasi ishtirok etgan bo‘lib, ulardan 7 tasi afg‘on, 1 tasi esa buxorolik savdogarlarga qarashli bo‘lgan. Bu firmalar Peshovardan Qobul orqali Buxoroga har yili 45-50 ming pud og‘irligidagi turli navli ko‘k choyni etkazib berganlar [12].

Buxoro-Afg‘oniston savdosidagi mollar hajmida Buxoro oltini muhim o‘rin tutgan. Sharqiy Buxoro aholisi tomonidan oddiy usulda daryo qumi tarkibidan ajratib olinadigan oltinning asosiy qismi Afg‘onistonga sotilgan. Bu haqda Rossiya imperiyasining Yangi Buxorodagi siyosiy agenti: “Bahor mavsumi kelib, konlarda ish boshlangach, afg‘on savdogarlari, xususan, badaxshonliklar Kabodiyon, Saroy, Ko‘lobdan Sho‘g‘nongacha bo‘lgan sarhadlarda tilla xarid qilib, yashirin ravishda Afg‘onistonga olib ketmoqdalar. Bu mulklarning hokimlari har yili jami 10 ming misqol (1 misqol – 4,25 gramm) tilla sotmoqdalar”, deb tashqi ishlar vazirligiga ma‘lumot bergan [13].

Buxorolik va afg‘onistonlik tujjorlar faoliyatida sarroflar muhim o‘rin tutganlar. Ular sharq dunyosining bankirlari bo‘lib, bir shaxardan ikkinchi shaharga yo‘l oluvchi savdogarlarning omonatini saqlab turish va o‘rniga chek qog‘ozi berish, boshqa har xil pul birliklariga almashlab berish vazifasini ham bajarganlar. Masalan, Buxoroda sarrofga o‘z pulini berib, chek qog‘ozi olgan savdogarlar Qobulga kelgach, bu erlik sarrofdan o‘z pulini yuqoridagi chek qog‘ozi orqali to‘la qaytarib olgan. O‘zaro savdo aloqalarining rivojida sarroflarning qarzga pul berishlari ham alohida ahamiyat kasb etgan. Shu bois, har bir fuqaro qarz olib, tovar xarid qilish, uni xorijga chiqarib sotish imkoniyatiga ega bo‘lgan. Qarzdorning ishonchliligi va kreditga bo‘lgan talabning darajasiga qarab, sarroflar berilgan har 100 tilla tangadan oyiga 7 foizdan 15 foizgacha miqdorda foyda olganlar [14].

Buxoro sarroflarining uyushmasi mavjud bo‘lib, 1880 yillarda uyushmani ma‘rifatparvar tabib Mirzo Sirojiddin Hakimning otasi Mirzoxurd, 1890 yillaarda esa Mirhikmat Mirsolihov boshqargan [15].

1892 yilda Amir Abdulahadxon Rossiya imperiyasi tazyiqi ostida rus bojxonasini Buxoroning Afg‘oniston bilan chegarasiga ko‘chirishga majbur bo‘ladi. Bundan xabar topgan afg‘on, hind va fors savdogarlar rus bojxona postlari joriy etilgunga qadar, Buxoro, Qarshi karvonsaroylarini turli mahsulotlar bilan to‘ldirishni boshlaydilar.[16] Rus bojxona tizimi barpo etilgach, mol qiymatining 5 foizi miqdorida boj belgilanishi natijasida afg‘on mollarining Buxoroga keltirilishi yil sayin qisqarib borgan.

Buxoro-Eron savdo aloqalarida Mashhad, Hirot va Marv shaharlari muhim rol o‘ynagan. Eron shaharlaridan chiqqan savdo karvoni 22 kunda Buxoro shahriga etib kelgan. “Qo‘shbegi” karvonsaroyi eronlik savdogarlar uchun mehmonxona va mollari uchun esa omborxona sifatida xizmat qilgan. Buxorolik savdogarlar ham Eron bilan qizg‘in savdo munosabatlarida bo‘lib, ro‘mollar, oyna, temir, mis buyumlar, qozon, temir, sandiq, rus va Buxoro oltin tangalarini sotish uchun olib borganlar. Qaytishda Buxoroga chit, surp, movut, gilam, yarim shoyi gazlamalar, mo‘yna, ipak va boshqa mahsulotlar olib kelganlar. Shuningdek, Eronning Marv va Mashhad shaharlari bozorlarida keng savdoda bo‘lgan Angliyada ishlab chiqarilgan mollarni ham olib kelishgan. Buxoro va Eron o‘rtasidagi savdo munosabatlarida haj ziyoratchilari ham muayyan o‘rin tutganlar. Ular safar xarajatlarini qoplash maqsadida Eron bozorlarida sotish uchun ipak ro‘mollar, pichoqlar, Namangan shoyisi, Qo‘qon do‘ppilari olib borganlar [17].

Eron bilan savdo-sotiq ishlarida buxorolik yirik savdogar, sayyoh va tabib Mirzo Sirojiddin Hakim alohida o'rin tutgan. U Eronning Mashhad, Nishopur va Sabzavor shaharlaridan paxta sotib olib, Moskva va Yevropa bozorlariga jo'natgan [18]. Erondan fors va Yevropa mollarini Buxoroga keltirishda esa buxorolik savdogarlardan Abdurauf Azizov va Abdug'ani Arabovlar yuqori mavqeni egallaganlar. Shuningdek, Amir Abdulahadxon saroyida yuqori lavozimlarda xizmat qilgan shia amaldorlari ham Mashhad bilan ham oshkora, ham yashirin savdo qilganlar. 1880-1890-yillarda Eron bilan savdodagi yirik tujjor Hoji Rajab edi [19]. Eron bilan savdo aloqalarining ikkala tomon uchun ham manfaatli bo'lishi uning rivojlanib borishini ta'minlagan.

Xulosa.

Xullas, XIX asr oxirlariga kelib, Rossiya imperiyasining yarim mustamlakasiga aylanishi munosabati bilan Buxoro amirligining tashqi aloqalarida cheklovlar yuzaga keldi va bu savdogarlar faoliyatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatdi. Jarayonlarning dastlabki bosqichida yirik savdogarlar kasodga uchrash holatlari ham kuzatildi. Suveren davlatning ichki va tashqi siyosatiga qo'pol ravishda, noqonuniy aralashuvi hamda qarshiliklarga qaramasdan, Buxoro amirligining Sharq mamlakatlari bilan savdo aloqalari XX asr boshlarigacha davom etdi.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Средне-азиатская торговля. // Туркестанские ведомости. 22 февраля 1871 года.
2. Путевые заметки классного топографа Петрова // СМА. Выпуск 21. Санкт Петербург, 1886. – С. 80.
3. Путевые заметки классного топографа Петрова. – С. 80.
4. Виткевича М.В. Записки о Бухарском ханстве. (Записки).-Москва, 1983. - С.101.
5. Сухарева О.А. Бухара XIX- начала XX в. - Москва, 1966 - С. 57.
6. Ўзбекистон Миллий архиви, 1- фонд, 12-рўйхат, 1915-йиг'мажилд, 1-варақнинг орқаси.
7. Гуламов Х.Г. Из истории дипломатических отношений России с Бухарским ханством XVIII в. Ташкент, 1992. – С. 31-32.
8. Шомансурова А.Ш. К вопросу среднеазиатског'афганских отношений в первой половине XIX в // Взаимоотношение народов Средней Азии и сопредельных стран Востока в XVIII – начале XX вв. Ташкент, 1968. – С. 13.
9. Восточная Бухара, Бадахшан и северный Афганистан // Туркестанский сборник. Том 404.
10. Ўзбекистон Миллий архиви, И-1-фонд, 34-рўйхат, 696-йиг'мажилд, 3-варақ.
11. Ўзбекистон Миллий архиви, И-1-фонд, 34-рўйхат, 696-йиг'мажилд, 1-варақ ва унинг орқаси.
12. Торговля Бухары. // Туркестанский сборник. Том 526. – С. 180.
13. Назаров Х. Работы Бухоро ва Афғонистон аз барпо шудани давлати дуррониҳо то ғалтидани аморати Бухоро. Душанбе, 1963. – С. 67.
14. Торговля Бухары. // Туркестанский сборник. Том 526. – С. 186.
15. Ўзбекистон Миллий архиви, I 3-фонд, 20-рўйхат, 370-йиг'мажилд, 7-варақ.
16. Ўзбекистон Миллий архиви, I 3-фонд, 20-рўйхат, 250-йиг'мажилд, 186-варақ.
17. Вамбери Х. Очерки Средней Азии. Дополнение к путешествию в Среднюю Азию. - Москва, 1868. – С. 371-372.
18. Низомиддинов И.Г. Мирзо Сирожиддин. Тошкент, 1963. – Б. 34.
19. Ўзбекистон Миллий архиви, И-1-фонд, 34-рўйхат, 8330-йиг'мажилд, 4-6 варақлар.

Jurnal Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan 2020 yil 6 oktyabrda o'tgan.
Jurnal har oyda bir marta o'zbek, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.
Jurnalning hajmi 60x84, 1/8, A-4;

«Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-metodik jurnali 2020 yil oktyabrdan nashr etilmoqda.

Pedagogika, psixologiya, filologiya va tilshunoslik, matematika, fizika va mexanika, texnika fanlari, tabiatshunoslik, tarix va falsafa, turizm va iqtisodiyot, axborot kommunikatsion texnologiyalari, geografiya sohalardagi ilmiy va ilmiy-uslubiy materi-allarni o'z ichiga oladi. Nashr qilingan materiallar mualliflari O'zbekiston Respublikasi hamda yaqin va uzoq xorijning yetakchi olimlari, tadqiqotchi-izlanuvchilari.

Jurnalning kalit so'zlari:

Oliy pedagogik ta'lim nazariyasi va amaliyoti; umumiy va maxsus pedagogika va psixologiya, pedagogika va innovatsiya, integratsiya, O'zbekiston, Rossiya va xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimi; ta'lim jarayoni; ko'p madaniyatli va mintaqaviy ta'lim; III Renessans, XXI asrdagi ta'lim; ta'lim va tarbiya sohasidagi milliy va qadriyat ustuvorliklari; ta'lim sifatini monitoring qilish; uzluksiz pedagogik ta'lim tizimi; ta'lim dasturlari; umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlari; o'qituvchilarni tayyorlash tizimidagi ta'lim texnologiyalari.

Guvohnoma raqami № 8882
Bosh muharrir: B.B.MA'MUROV

Bosishga ruxsat etildi 15.12.2024. Buyurtma №2447.
«Buxoro viloyat bosmaxonasi» MCHJda chop etildi.